

JASPER WOUTERS

W

O

N

NEUWS

JOURNALISTIEK MET CIJFERS

Lannoo
Campus

D/2026/45/7 – ISBN 978 90 599 6124 1 – NUR 813

Vormgeving omslag en binnenwerk: Adept vormgeving

© Jasper Wouters & Uitgeverij Lannoo nv, Tielt, 2026.

Uitgeverij LannooCampus maakt deel uit van Lannoo Uitgeverij, de boeken- en multimediodivisie van Uitgeverij Lannoo nv.

Alle rechten voorbehouden.

Niets van deze uitgave mag verveelvoudigd worden en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Tekst- en datamining is niet toegestaan.

Uitgeverij LannooCampus
Vaartkom 41 bus 01.02
3000 Leuven
België

Postbus 23202
1100 DS Amsterdam
Nederland

www.lannoocampus.com

INHOUD

Verborgen verhalen in data	7
HOOFDSTUK 1 - HET BEGINT BIJ DATA	11
1 Iemand een idee?	11
2 Op zoek naar data	14
3 Verschillende dataformaten	19
4 Oké, maar wacht ...	22
5 Uit onze peiling blijkt dat ...	25
HOOFDSTUK 2 - DE INVALSHOEK VAN JE VERHAAL	37
1 Bereken de omvang	38
2 Vergelijk de categorieën	39
3 Bekijk de evolutie	42
4 Achterhaal de verdeling	47
5 Zoek de correlatie	52
HOOFDSTUK 3 - WAT JE MOET WETEN OVER EXCEL	59
1 Kennismaking met Excel	60
2 Formules	62
3 Functies	67
4 Draaitabellen	73
5 Data opkuisen	79
6 Tabellen	88
HOOFDSTUK 4 - DE DATA IN BEELD	97
1 Soorten visualisaties	98
2 Designprincipes	107
3 How to lie with data visualization	111
4 Datawrapper	120
HOOFDSTUK 5 - DE LAATSTE STAPPEN	127
1 Je verhaal uitbreiden	128
2 Schrijven met cijfers	130
3 Vijf tips om de lezer bij de data te houden	133
HOOFDSTUK 6 - OEFENINGEN	143
1 De software	143
2 Van A tot Z	152
Dankwoord	155
Referentielijst	157

VERBORGEN VERHALEN IN DATA

Data dus. Niet meteen de leefwereld van de doorgaans eerder talige journalist, al zijn data ook niet nieuw in de journalistiek. Redacties krijgen dagelijks persberichten binnen die bulken van de cijfers, van recordaantallen demonstranten tot dalende dieselprijzen en provincies met relatief meer werklozen. Elke journalist is vertrouwd met getallen.

Maar niet iedereen kan zelf berekeningen maken, conclusies trekken uit data en die op een heldere manier visualiseren. Terwijl net dat datajournalistiek zo interessant maakt. Want in datasets liggen verhalen verborgen die organisaties vaak niet spontaan naar buiten brengen. Het zijn verhalen die onverteld blijven, tot een journalist in de data duikt.

Daarvoor hoeft je geen statisticus of IT'er te zijn. Je hebt wel wat kennis nodig van de stappen die je doorloopt om een datajournalistiek verhaal op te bouwen. In dit boek werken we met vier stappen. Voor wie van ezelsbruggetjes houdt: de vier v's – vinden, verwerken, visualiseren en vertellen. Ze vormen de kapstok van dit boek.

1. Data vinden (hoofdstuk 1). Alles begint bij het verzamelen van data. Je hebt ofwel een gericht idee waarvoor je data nodig hebt, of je zoekt eerst de dataset en gaat dan na of er iets nieuwswaardigs in zit.
2. Data verwerken (hoofdstuk 2 en 3). Vervolgens kuis je de data op en analyseer je ze. Datajournalisten gebruiken daarvoor soms programmeertalen zoals Python of R. In dit boek houden we het bewust eenvoudig en werken we met Microsoft Excel.
3. Data visualiseren (hoofdstuk 4). Visualisaties maken data inzichtelijk. Grafieken en kaarten helpen om patronen en verschillen zichtbaar te maken. Omdat we ons grotendeels beperken tot het tekstgenre, werken we met Datawrapper. Deze tool wordt op verschillende Vlaamse redacties gebruikt om visualisaties te maken voor online artikels.
4. Een verhaal vertellen (hoofdstuk 5). In de laatste stap laat je de datasets achter je. Je zoekt eventueel bijkomend materiaal en werkt het geheel uit tot een journalistiek artikel.

Aan het einde van elk hoofdstuk toon ik hoe zo'n data-artikel concreet tot stand komt, aan de hand van een stuk dat ik schreef voor VRT NWS. Ik leg uit hoe ik te werk ging, welke keuzes ik maakte en waar ik onderweg op botste.

In het laatste hoofdstuk pas je de theorie toe in een reeks authentieke oefeningen. De oplossingen zijn te vinden via YouTube.

Verwacht van dit boek geen compleet overzicht, noch een stoomcursus om een volleerd datajournalist te worden. Het wordt een praktische inleiding in het vakgebied van de datajournalistiek, zodat elke journalist in staat is om een eerste verhaal op te bouwen, van data naar nieuws.

HOOFDSTUK 1

HET BEGINT BIJ DATA



Figuur 1. Stap 1 van een datajournalistiek proces.

Een datajournalistiek verhaal begint bij het verzamelen van data. Dat spreekt voor zich: ze zijn immers de grondstof van je verhaal. Maar welke data heb je nodig, waar vind je ze en hoe interpreteer je ze?

1 IEMAND EEN IDEE?

Een gericht idee is cruciaal voor een sterk dataverhaal. In deze paragraaf bespreken we vijf gebruikelijke strategieën om op zo'n idee te komen.

1.1 Volg updates

De meest eenvoudige aanleiding voor een dataverhaal is de publicatie van nieuwe data. Meestal gaat het om updates van bestaande datasets. De meeste dataportalen werken met een publicatiekalender waarin ze aankondigen wanneer nieuwe versies van datasets verschijnen. Zoek naar de datasets die je interessant vindt en noteer in je agenda wanneer er een update verwacht wordt.

Het voordeel van deze methode is dat je je vooraf in het onderwerp kunt verdiepen. Want snelheid is in dit geval niet onbelangrijk. Je bent wellicht niet de enige journalist die de update onder ogen krijgt. Je moet snel kunnen inschatten of de nieuwe cijfers nieuwswaarde hebben. Is er bijvoorbeeld voor het eerst een stijging? Of is de situatie nog nooit eerder zo positief geweest? Of doet een bepaalde provincie het veel slechter dan een andere? Als er effectief een verhaal in zit – wat lang niet altijd zo is – moet het snel gepubliceerd worden. Anders dreig je nieuws te brengen dat bij een ander medium al een dag eerder verscheen.

1.2 Bedenk een vervolg

Een dataverhaal kan ook een vervolg zijn op de actualiteit. Op redacties wordt daar vaak naar verwezen met de term ‘tweede laag’. Van elk onderwerp dat het nieuws voor een kortere of langere periode beheerst, kun je je afvragen of je het breder kunt kaderen met data. Doe de test: open een nieuwsapp of krant en bedenk bij enkele artikels een aanvullend data-artikel.

VOORBEELD

De lente van 2025 was erg droog. Boeren die hun oogst zagen mislukken en oppompverboden haalden in die periode vlot de kranten. Verschillende media grepen dit thema aan om er een dataverhaal bij te maken. *De Morgen*¹ nam bijvoorbeeld de grondwaterstanden van de voorbije jaren erbij om uit te zoeken hoe uitzonderlijk de situatie in 2025 was.

1.3 Voorspel de actualiteit

Je kunt ook proactief te werk gaan, want de actualiteit laat zich soms voorspellen. Denk aan themadagen, bijzondere periodes, verjaardagen van belangrijke gebeurtenissen, enzovoort. De eerste schooldag is bijvoorbeeld een gelegenheid om cijfers te brengen over het lerarentekort. Of aan het begin van de zomervakantie zal een artikel over het aantal zomerkampen goed gelezen worden.

1.4 Bekijk datasets

Bekijk af en toe eens datasets die je interesseren. Het is niet de meest efficiënte manier, maar ze kan wel verrassende ideeën opleveren. Als je op een interessante conclusie botst, zit je in de comfortabele situatie dat je iets ontdekt wat anderen naar alle waarschijnlijkheid niet op het spoor zijn. Je hebt dan wat meer tijd om je verhaal uit te werken. Anderzijds is het niet altijd evident om je verhaal gepubliceerd te krijgen. ‘Waarom moeten we dit nu brengen?’ is een vraag die datajournalisten vaker te horen krijgen van hun eindredacteur. Ofwel zijn je conclusies interessant genoeg om ze meteen te publiceren, ofwel blijft je verhaal even liggen tot er een aansluiting is met de actualiteit.

1.5 Wees nieuwsgierig

De laatste tip is de minst concrete: wees gewoon nieuwsgierig. Stel jezelf – en anderen – de meest uiteenlopende vragen. En probeer ze te beantwoorden met data.

VOORBEELD

Worden er vandaag meer liefdesliedjes² gemaakt dan vroeger? Wie zijn de mensen die op bankbiljetten³ staan? Zijn broekzakken⁴ van vrouwen kleiner dan die van mannen? Het zijn maar enkele van de vele vragen die de journalisten van *The Pudding* zich de voorbije jaren stelden. De website brengt een heleboel entertainende dataverhalen – soms vooral voor nerds – die de reguliere nieuwsmedia niet halen.

2 OP ZOEK NAAR DATA

Waar vind je de data die je zoekt? Er zijn vier mogelijkheden: je downloadt ze, je vraagt ernaar, je gaat ze scrapen, of je stelt ze zelf samen.

2.1 Data downloaden

Er zijn honderden overheidsinstanties, beroepsfederaties en organisaties die data ter beschikking stellen voor het grote publiek. Als je op zoek bent naar cijfers hoef je je maar af te vragen wie ze zou bijgehouden hebben. Met wat geluk kun je ze zo downloaden of kopiëren van een website.

Of je googelt ze. Grote kans dat je zo meteen bij de juiste dataset terechtkomt. Lukt het niet, probeer dan eventueel wat gericht te zoeken. Als je bij je zoekterm in Google de code `filetype:xlsx` tikt, beperk je de resultaten tot Excelbestanden. Je kunt ook Google Dataset Search gebruiken, een – eerdere beperkte – zoekmachine die specifiek gericht is op datasets.

Er zijn ook algemene **dataportalen**, met een verzameling van datasets over uiteenlopende onderwerpen. Hieronder vind je een eerste lijstje met enkele nuttige dataportalen.

- **Statbel** is het Belgische statistiekbureau. Je vindt er bijvoorbeeld bevolkingsaantallen per gemeente, het aantal ton goederen dat over de waterwegen getransporteerd werd, het aantal werklozen per geslacht, enzovoort.
- **Statistiek Vlaanderen** stelt conclusies voor uit datasets van verschillende Vlaamse overheidsinstanties. Om de data zelf te downloaden kun je doorklikken naar de oorspronkelijke bron.
- **Provincies in cijfers** is een gezamenlijk dataportaal van de vijf Vlaamse provincies, met data op provinciaal en gemeentelijk niveau.

- Het **federale dataportaal** (data.gov.be) bevat data van de federale, Vlaamse en sommige lokale overheden.
- De **Gemeente-Stadsmonitor** bevat enquêteresultaten en statistieken voor elke Vlaamse gemeente. Het portaal is samengesteld door het Agentschap Binnenlands Bestuur.
- **Eurostat** biedt Europese statistieken aan.
- **Our World in Data** is het dataportaal voor wereldwijde cijfers.

2.2 Data opvragen

Niet alle data zijn zomaar online te vinden. Vermoed je dat bepaalde data bestaan, dan is het advies eenvoudig: vraag ernaar. Ga na welke organisaties mogelijk over de data beschikken die je zoekt. Enkele tips om je kansen te vergroten.

- Houd er rekening mee dat privacygevoelige informatie niet mag worden doorgegeven. Adressen, namen, e-mailadressen of telefoonnummers zul je dus niet zomaar te pakken krijgen. Anticipeer daarop door duidelijk te maken welke gegevens je wel en niet nodig hebt.
- Leg duidelijk uit waarvoor je de data wil gebruiken. Zeker bij interne documenten reageren organisaties soms terughoudend op vragen naar data.
- Beloof dat je de bron zult vermelden. Voor organisaties betekent dat gratis reclame.

Gaat het om data of documenten van de overheid, dan heb je het recht om die in te kijken, er een kopie van te krijgen en er uitleg bij te vragen. Dat recht is voor alle Belgen – dus niet enkel voor journalisten – vastgelegd in de Wet **openbaarheid van bestuur**, afgekort als de WOB. Je moet daarvoor een schriftelijke aanvraag, een zogenaamd WOB-verzoek, sturen naar de overheidsinstantie die over de data beschikt. Het volstaat om een mail te sturen naar de communicatieverantwoordelijke of naar een algemeen mailadres.

Let wel: er zijn ook uitzonderingen van toepassing op deze wet. Zo kun je niet vragen om data voor jou te analyseren of om een nieuwe dataset samen te stellen op basis van verschillende documenten. Ook privacygevoelige of onvolledige documenten vallen niet onder de WOB. Binnen de twintig dagen (voor de Vlaamse overheid en lokale besturen) of dertig dagen (voor de federale overheid) na de ontvangst van je vraag moet je een antwoord krijgen. Die termijn kan nog eens verlengd worden tot respectievelijk 40 en 45 dagen, als er meer tijd nodig is om de informatie te bezorgen.

2.3 Data scrapen

Het internet staat ook vol gegevens die je niet zomaar kunt downloaden. Ze staan dan verspreid over een of meerdere webpagina's. Soms kun je ze wel **'scrapen'**. Daarbij haal je de gegevens geautomatiseerd van die verschillende pagina's en maak je er een tabel van. De voorwaarde is wel dat de gegevens uniform – met dezelfde achterliggende webcode – gestructureerd zijn.

VOORBEELD

VRT NWS onderzocht in 2024⁵ hoeveel nieuwe decreten er tijdens de afgelopen legislatuur waren bij gekomen, in welk jaar dat gebeurde en welke partij de meeste voorstellen indiende.

Alle decreten zijn te vinden op de website van het Vlaams Parlement, verdeeld per 25 over verschillende pagina's. Er is geen knop voorzien om ze in één beweging te downloaden, maar je kunt ze scrapen. Daarvoor maak je een programma, een zogenaamde scraper, dat alle decreten overloopt. Per decreet zoekt het naar een titel (1), een auteur (2) en een datum (3), zoals te zien is op de screenshot op de volgende pagina.

	Ontwerp van decreet	2168 (2023-2024) NR. 1
	<i>tot wijziging van diverse bepalingen van het Bodemdecreet van 27 oktober 2006</i>	1
	Van de Vlaamse Regering	2
	Stand van zaken sinds 12 juni 2024; bekendgemaakt in Belgisch Staatsblad	
	→ Bekijk documentenfiche	3
	 Download pdf	
	Voorstel van decreet	1797 (2022-2023) NR. 1
	<i>over de operationalisering van een Vlaamse Nutsregulator</i>	
	Van Andries Gryffroy, Robrecht Bothuyne, Willem-Frederik Schiltz, Wilfried Vandaele, Tinne Rombouts en Inez De Coninck	
	Stand van zaken sinds 12 juni 2024; bekendgemaakt in Belgisch Staatsblad	
	→ Bekijk documentenfiche	
	 Download pdf	
	Ontwerp van decreet	2077 (2023-2024) NR. 1
	<i>over herkeuringen van voertuigen door erkende keurders bij erkende herstellende in het kader van een proefproject</i>	
	Van de Vlaamse Regering	
	Stand van zaken sinds 11 juni 2024; bekendgemaakt in Belgisch Staatsblad	
	→ Bekijk documentenfiche	
	 Download pdf	

Figuur 2.

Tijdens het scrapen kopieert de scraper de informatie die hij vindt en plakt die in een dataset. Elk nieuw decreet wordt een aparte rij in de dataset, en de drie gegevens worden aparte kolommen, zoals in tabel 1.

Titel	Auteur	Datum
Decreet tot wijziging van diverse bepalingen van het Bodem-decreet van 27 oktober 2006	De Vlaamse Regering	12 juni 2024
Decreet over de operationalisering van een Vlaamse Nuts-regulator	Andries Gryffrow, Robrecht Bothuyne, Willem-Frederik Schiltz, Wilfried Vandaele, Tinne Rombouts en Inez De Coninck	12 juni 2024
Decreet over herkeuringen van voertuigen door erkende keurders bij erkende herstellers in het kader van een proefproject	De Vlaamse Regering	11 juni 2024

Tabel 1. Overzicht van gescrapete decreten.

Het resultaat is een dataset van meer dan 500 lijnen, gegenereerd in een tweetal minuten.

Meer weten?

Het gaat voorbij aan het inleidende karakter van dit handboek om je stap voor stap te leren scrapen. Maar ben je nieuwsgierig en test je het graag zelf eens uit, probeer dan Web Scraper (www.webscraper.io). Dat is een gratis plug-in voor Google Chrome. Bekijk de videotutorials op de website en binnen het half uur heb je je eerste website kunnen scrapen.

2.4 Data zelf samenstellen

Het is arbeidsintensief en gebeurt daarom weinig, maar je zou ook zelf data kunnen samenstellen. Weet wel dat enquêtes en peilingen afnemen werk voor specialisten is. Redacties doen het soms, maar altijd met de hulp van een externe onderzoeker.

VOORBEELD

VRT NWS publiceerde net voor de zomer van 2023 een artikel⁶ over de prijs van een reispas. Die bleek sterk te verschillen per gemeente. Maar een globaal overzicht van die prijzen bestond nog niet, dus de enige oplossing was om dat zelf samen te stellen. Journalisten bezochten de website van elke gemeente op zoek naar die informatie. Als die niet online te vinden was, belden ze de gemeente op. Het resultaat is een kaart waarop je per gemeente ziet hoeveel een reispas kost.

3 VERSCHILLENDE DATAFORMATEN

Een dataset kan op verschillende manieren gestructureerd zijn. Een andere structuur betekent een ander **dataformaat**. We beperken ons hier tot de drie formaten die je als journalist het vaakst zult gebruiken.

3.1 Excelbestanden

In dit boek leer je data te verwerken met Excel. De extensie – de unieke code waaraan de computer het bestand herkent – die bij een Excelbestand hoort, is **xlsx**. Vandaar dat er soms ook gesproken wordt van een **xlsx-bestand**. Ook het oudere **xls**-bestand is nog steeds bruikbaar. In het derde hoofdstuk leer je hoe je praktisch met Excel aan de slag kunt gaan.

3.2 Csv-bestanden

Een tweede veelgebruikt dataformaat is het **csv-bestand**. De afkorting staat voor *comma-separated values*. Het gaat om een bestand waarbij de gegevens niet van elkaar gescheiden worden door kolommen, maar door komma's of puntkomma's.

VOORBEELD

Hieronder vind je een kleine dataset in Excelformaat met gegevens over de kwartfinales van het wereldkampioenschap voetbal in 2018. Elke rij stelt een andere wedstrijd voor. Elke kolom vertelt ons iets meer over die wedstrijden.

	A	B	C	D	E	F
1	Datum	Tijd	Ploeg 1	Ploeg 2	Doelpunten ploeg 1	Doelpunten ploeg 2
2	6/07/2018	16:00	Uruguay	Frankrijk	0	2
3	6/07/2018	20:00	Brazilië	België	1	2
4	7/07/2018	17:00	Zweden	Engeland	0	2
5	7/07/2018	20:00	Rusland	Kroatië	2	2

Figuur 3.

Dezelfde dataset in een csv-formaat zou er zo uitzien.

```
Datum,Tijd,Ploeg 1,Ploeg 2,Doelpunten ploeg 1,Doelpunten ploeg 2
6/07/2018,16:00,Uruguay, Frankrijk,0,2
6/07/2018,20:00,Brazilië,België,1,2
7/07/2018,17:00,Zweden,Engeland,0,2
7/07/2018,20:00,Rusland,Kroatië,2,2
```

Als je een csv-bestand opent, kom je waarschijnlijk in Excel terecht. Afhankelijk van de landinstellingen van je computer zul je sommige csv-bestanden zelfs meteen in tabelvorm kunnen zien. Maar vergis je niet: het zijn geen Excelbestanden geworden. Je moet ze wel degelijk omzetten om alle functionaliteiten van Excel te kunnen gebruiken.

Stap voor stap

1. Open een leeg Excelbestand.
2. Klik op 'Gegevens > Uit tekstbestand/CSV'.
3. Blader naar het csv-bestand.
4. In het venster dat verschijnt, kies je in de keuzelijst linksboven voor '65001: Unicode (UTF-8)'. Daarmee worden alle speciale tekens (à, é, ï, ñ ...) correct weergegeven.